

POSTANOWIENIE

Dnia 27 czerwca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania B. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

na skutek skargi ubezpieczonego o wznowienie postępowania w sprawie III AUa .../08 oraz III AUa .../09,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 27 czerwca 2011 r.,

zażalenia ubezpieczonego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 14 lutego 2011 r.,

1) oddała zażalenie,

2) przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego) adwokat M. E. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną w postępowaniu zażaleniowym, powiększoną o podatek od towarów i usług.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z dnia 14 lutego 2011 r., odrzucił wniesioną przez ubezpieczonego B. Z., skargę o wznowienie postępowań zakończonych: prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 2 września 2009 r., III AUa .../08 oraz prawomocnym postanowieniem tego Sądu z dnia 19 lipca 2010 r., III AUa .../09.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że ubezpieczony, motywując żądanie wznowienia postępowania, wskazał, iż chce ponownego ustalenia na drodze sądowej jego stanu zdrowia po wypadku. Skarżący uznał także za nieuprawnione zacytowane w uzasadnieniu postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 19 lipca 2010 r. orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące pełnomocnictwa procesowego oraz zakwestionował profesjonalizm pełnomocnika ustanowionego w sprawie z urzędu. Odniósł się też do ewentualnego pogorszenia stanu swego zdrowia jako niezwiązanego z wypadkiem, a nazwanego przez niego chorobą wieku połączoną z dolegliwościami nerwowymi i stresem. Sformułował ponadto wnioski dowodowe o załączenie akt spraw dotychczas toczących się przeciwko organowi rentowemu oraz o zobowiązanie lekarzy do ponownego wykonania badań.

Sąd drugiej instancji przypomniał również, że w sprawie toczącej się pod sygnaturą III AUa .../08 Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych prawomocnym wyrokiem z dnia 2 września 2009 r. oddalił apelację wniesioną przez ubezpieczonego B. Z. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 października 2008 r. oddalającego jego odwołanie od decyzji zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 sierpnia 2007 r. odmawiającej przyznania mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z dnia 19 lipca 2010 r., III AUa .../09, odrzucił następnie skargę ubezpieczonego o wznowienie tamtego postępowania, a Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 10 listopada 2010 r., I UZ 157/10, oddalił zażalenie wniesione przez niego od tego postanowienia.

Wskazując na powyższe, Sąd Apelacyjny uznał, iż obecnie wniesiona przez ubezpieczonego skarga została złożona po terminie, o którym mowa w art. 407 § 1 k.p.c., oraz nie została oparta na ustawowej podstawie wznowienia wymienionej w art. 401 i art. 403 k.p.c. Co do kwestii niedochowania terminu sąd drugiej instancji stwierdził, że termin do wniesienia skargi zakończonej prawomocnym wyrokiem zamykającym postępowanie jest dotrzymany, jeżeli skarga została wniesiona przed upływem trzech miesięcy od dnia powzięcia wiadomości o wydaniu wyroku. Tymczasem z analizy akt sprawy III AUa .../08 wynika, iż ubezpieczony oraz jego pełnomocnik byli obecni na rozprawie, na której został ogłoszony wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 2 września 2009 r. kończący to postępowanie, a zatem

rozpoznawana obecnie skarga o wznowienie postępowania wniesiona w dniu 11 października 2010 r. została wniesiona po upływie przepisanej terminu. Odnosząc się z kolei do problemu oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia, Sąd Apelacyjny przytoczył art. 401 k.p.c. oraz art. 403 k.p.c., konstatując że z treści skargi nie wynika, aby opierała się na którejkolwiek z tych podstaw wznowienia. Wnosząc o ponowne rozpoznanie sprawy, skarżący – poza powołaniem się na swój stan zdrowia – nie wskazał bowiem na żadne fakty lub nowe dowody, które mogłyby rzutować na rozstrzygnięcie w prawomocnie zakończonej sprawie. Również kwestionowanie profesjonalizmu ustanowionego w sprawie pełnomocnika z urzędu nie mogło być rozpatrywane w kontekście podstawy wznowienia określonej w art. 401 pkt 1 k.p.c., a ponadto okoliczność ta była już przedmiotem oceny w prawomocnie zakończonej sprawie III AUa .../09. Sąd Apelacyjny doszedł ponadto do wniosku, że rozpoznanie obecnie wniesionej skargi wymagało uwzględnienia art. 416 § 1 k.p.c., zgodnie z którym niedopuszczalne jest dalsze wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem wydanym na skutek skargi o wznowienie. Ponieważ zaś postępowanie zainicjowane pierwotnie wniesioną przez ubezpieczonego skargą zostało zakończone prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 19 lipca 2010 r., niedopuszczalne jest dalsze wznowienie postępowania, zwłaszcza że w sprawie niniejszej nie zachodzi wyjątek opisany w art. 416 § 2 k.p.c.

Zażalenie od powyżej przedstawionego postanowienia wniósł reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika ubezpieczonego B. Z., zaskarżając to postanowienie w całości i zarzucając mu obrazę przepisów prawa procesowego:

1. art. 410 k.p.c. w związku z art. 407 § 1 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, że złożona przez ubezpieczonego skarga o wznowienie postępowania nie została złożona w przewidzianym do tego terminie, podczas gdy wymóg ten według skarżącego został przez niego spełniony,
2. art. 403 § 2 k.p.c. poprzez uznanie, iż skarżący nie wykazał, że w sprawie istnieją nowe fakty i dowody w sytuacji, gdy jego zdaniem nowe fakty zostały przez niego wykazane,

3. art. 416 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż niedopuszczalne jest dalsze wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem wydanym na skutek skargi o wznowienie postępowania w sytuacji, gdy zdaniem skarżącego możliwe jest takie wznowienie.

Skarżący podniósł równocześnie, iż nie zgadza się z zaskarżonym postanowieniem, gdyż jego zdaniem zostało wykazane spełnienie przesłanek wznowienia postępowania, albowiem powstały nowe okoliczności, których nie mógł powołać w dotychczasowych postępowaniach, a jego stan zdrowia powinien zostać zbadany powtórnie. Ponadto został zachowany termin do wniesienia skargi, albowiem o nowych przesłankach wznowienia postępowania, tj. o pogarszającym się stanie zdrowia dowiedział się we wrześniu 2010 r. Skarżący uważał też, że postępowanie w sprawie III AUa .../09 powinno zostać wznowione, ponieważ wskazana w jego skardze podstawa, tzn. oparcie wyroku na sfalszowanych opiniach biegłych jego zdaniem istnieje. Poza tym twierdził, że zostało sfalszowane orzeczenie lekarza orzecznika ZUS z dnia 24 czerwca 2004 r. w sprawie procentowego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego skutkami wypadku, gdyż tego dnia nie mógł on być badany, skoro przebywał w szpitalu na tzw. pobycie dziennym, gdzie wykonywano u niego zabieg.

Konkludując skarżący domagał się uchylecia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wstępnie Sąd Najwyższy uznał za konieczne przypomnieć, że zgodnie z art. 399 § 1 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem, a ponadto jedynie w wypadkach przewidzianych w dziale VI Kodeksu postępowania cywilnego, przy czym w myśl art. 399 § 2 k.p.c. na podstawie określonej w art. 401¹ postępowanie może być wznowione również w razie zakończenia go postanowieniem. Wynika to z faktu, iż skarga o wznowienie postępowania jest nadzwyczajnym środkiem pozwalającym na wzruszenie prawomocnych orzeczeń sądowych, korzystających co do zasady z powagi rzeczy osądzonej (vide : art. 366 k.p.c.) i wiążących nie tylko strony postępowania i sąd, który wydał to orzeczenie, ale również inne sądy oraz inne organy państwowe i

organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby (vide : art. 365 § 1 k.p.c.). Dlatego skarga o wznowienie postępowania musi podlegać szczególnym rygorom, zarówno w zakresie formy, jak i treści (zawartości). Jak bowiem stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 lipca 2006r., I PK 5/06 (Wokanda 2006/11/33), skarga o wznowienie postępowania nie jest narzędziem służącym zapewnianiu jednolitości orzeczeń, nawet w sprawach o roszczenia oparte na jednakowych podstawach faktycznych i prawnych. Możliwość ponownego rozpoznania prawomocnie zakończonej sprawy na skutek skargi o wznowienie postępowania otwiera się tylko wówczas, gdy zaistnieje jedna z ustawowych podstaw wymienionych w Kodeksie postępowania cywilnego.

Stosownie do art. 409 k.p.c. skarga o wznowienie postępowania powinna zatem czynić zadość warunkom pozwu oraz zawierać oznaczenie zaskarżonego orzeczenia, podstawę wznowienia i jej uzasadnienie, okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi oraz wnioski o uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia. Sąd właściwy do rozpoznania skargi w pierwszej kolejności dokonuje oceny, czy wymienione wymogi formalne skargi zostały spełnione, a następnie na podstawie art. 410 § 1 k.p.c. odrzuca ją, jeżeli została wniesiona po upływie przepisanej terminu, była niedopuszczalna lub nieoparta na ustawowej podstawie. Warunkiem możliwości rozpatrywania zasadności skargi jest przy tym łączne spełnienie wszystkich warunków wskazanych w cytowanym przepisie. Brak nawet jednego z nich sprawia zaś, że rozpatrywanie sprawy nie jest możliwe. Dlatego też stwierdzenie braku choćby jednego z tych warunków powoduje odrzucenie skargi.

Ustawowe podstawy wznowienia postępowania zostały wymienione w art. 401 k.p.c., art. 401¹ k.p.c. oraz art. 403 k.p.c., przy czym pierwszy z tych przepisów wskazuje na przypadki nieważności postępowania, drugi na niekonstytucyjność aktu prawnego będącego podstawą orzeczenia stwierdzoną orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego, trzeci natomiast na tzw. właściwe przyczyny restytucyjne, z których dwie pierwsze są związane z oparciem zaskarżonego wyroku na dokumencie podrobionym lub przerobionym albo na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym oraz na uzyskaniu owego wyroku za pomocą przestępstwa, a kolejne z późniejszym wykryciem prawomocnego wyroku

dotyczącego tego samego stosunku prawnego albo takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

W zażaleniu skarżący ograniczył się w tym zakresie do zarzutu naruszenia art. 403 § 2 k.p.c. Trzeba zatem stwierdzić, że przepis ten kładzie nacisk na to, iż wykrycie wymienionych w nim okoliczności faktycznych lub środków dowodowych musi być późniejsze, co oznacza, że musi do niego dojść po uprawomocnieniu się wyroku, a więc w sytuacji, w której powoływanie się na nie było już niemożliwe. Wykrycie należy z kolei rozumieć jako dowiedzenie się o istnieniu tych okoliczności lub środków dowodowych w zakresie umożliwiającym powoływanie się na nie. Owe okoliczności i środki dowodowe, aby zostać wykryte, muszą jednakże istnieć w sensie obiektywnym już w czasie trwania postępowania zakończonego zaskarżonym wyrokiem. Jak bowiem stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 21 lutego 1969r., III PZP 63/68 (OSNC 1969 nr 12, poz. 208) środek dowodowy, który powstał po uprawomocnieniu się wyroku, nie stanowi podstawy wznowienia postępowania przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 13 października 2005r., IV CZ 96/05 oraz z dnia 10 lutego 2006r., I PZ 33/05 (OSNP 2007 nr 3-4, poz. 48), przy czym w pierwszym z wymienionych orzeczeń Sąd Najwyższy dodał także, iż w świetle art. 403 § 2 k.p.c. możliwość powoływania nowych faktów i dowodów jest ograniczona jedynie do tych okoliczności i środków dowodowych, które istniały już w okresie trwania zakończonego postępowania. W postanowieniu z dnia 16 maja 2008r., III CZ 20/08 (LEX nr 420807) Sąd Najwyższy wyjaśnił natomiast, iż w przepisie art. 403 § 2 k.p.c. chodzi o późniejsze wykrycie faktów i dowodów dla strony nie tylko nieznanymi w toku poprzedniego postępowania, lecz których także nie mogła znać, choć istniały już w toku tego postępowania, ale nie były objęte materiałem sprawy. Dodać w tym miejscu wypada, że z końcowego zwrotu art. 403 § 2 k.p.c. wynika nadto, że „wykrycie” odnosi się do okoliczności i dowodów w poprzednim postępowaniu w ogóle nieujawnionych i wtedy nieujawnialnych, bo nieznanymi stronom. Strona może więc powołać się na nie jedynie wówczas, gdy nie mogła z nich skorzystać przed rozstrzygnięciem, albowiem wymieniony przepis obejmuje jedynie fakty

nieujawnialne albo stronie nieznane i dla niej niedostępne. Fakty natomiast ujawnialne, czyli te, które strona powinna znać, tj. miała możliwość dostępu do nich, nie są objęte hipotezą tego przepisu (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 kwietnia 2008r., I ACa 172/08, OSA 2009 nr 5, poz. 60 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2005r., III CZP 134/04, LEX nr 151652). Nie można natomiast oprzeć skargi o wznowienie postępowania na rzekomym „wykryciu” okoliczności faktycznej i środka dowodowego znanych stronie, a pominiętych przez Sąd drugiej instancji na podstawie art. 381 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2007r., II UZ 3/07, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 178). Niezależnie od poglądów zawartych w przedstawionych orzeczeniach, które Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę ubezpieczonego podziela, należało dodatkowo zauważyć, że w postanowieniu z 10 stycznia 1977r., I CO 5/76 Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż nie stanowi podstawy wznowienia postępowania według art. 403 § 2 k.p.c. opinia biegłego sporządzona w innej sprawie po prawomocnym zakończeniu procesu, którego wznowienia dotyczy skarga o wznowienie postępowania. Z kolei w postanowieniu z 12 listopada 1998r., II UKN 306/98 (OSNP-wkł. 1999 nr 3, poz. 3) Sąd Najwyższy stwierdził, że orzeczenie lekarskie, które zostało wydane po dacie uprawomocnienia się wyroku, nie stanowi podstawy wznowienia postępowania przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c. Również w postanowieniu z 20 kwietnia 2000r., II UKN 167/00 (PPiPS 2001/ nr 6, poz. 70) Sąd Najwyższy uznał, iż uzyskanie po prawomocnym zakończeniu sprawy nowego zaświadczenia lekarskiego nie jest ustawową podstawą wznowienia postępowania przewidzianą w art. 403 § 2 k.p.c. Analogiczne stanowisko zajmował Sąd Najwyższy także w najnowszym orzecznictwie, którego przykładami mogą być postanowienia: z dnia 15 grudnia 2009r., II PZ 24/09 (LEX nr 577836), czy też z dnia 19 marca 2010r., II PZ 5/10 (LEX nr 583798).

Na koniec tego wątku rozważań wypada także dodać, że zgodnie z art. 407 § 1 k.p.c. skarga o wznowienie postępowania winna zostać wniesiona w terminie trzymiesięcznym. Termin ten liczy się zaś od dnia, w którym strona dowiedziała się o podstawie wznowienia, a gdy podstawą jest pozbawienie możliwości działania lub brak należytej reprezentacji – od dnia, w którym o wyroku dowiedziała się strona, jej organ lub jej przedstawiciel ustawowy. W obu przypadkach wspomniany termin nie

może jednak rozpocząć się przed uprawomocnieniem się wyroku, od którego wnoszona jest skarga, co jest oczywiste, jeśli zważyć, że przedmiot skargi po myśli cytowanego wcześniej art. 399 k.p.c. zawsze stanowi orzeczenie prawomocne.

Odnosząc przedstawione wyżej rozważania do stanu faktycznego charakterystycznego dla rozpoznawanej sprawy, Sąd Najwyższy stwierdza, że uzasadniony jest jedynie sformułowany w zażaleniu zarzut naruszenia zaskarżonym postanowieniem art. 416 § 1 k.p.c. W myśl tego przepisu niedopuszczalne jest dalsze wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem wydanym na skutek skargi o wznowienie. Utrwalony jest wszakże pogląd, że przewidziane w tym przepisie ograniczenie dalszego wznawiania postępowania nie dotyczy przypadków, w których – mimo wniesienia skargi o wznowienie – do wznowienia postępowania nie doszło, ponieważ sąd odrzucił skargę o wznowienie, jak również przypadków, w których wniesiona uprzednio skarga została w toku wznowionego postępowania cofnięta. Taki sposób rozumienia omawianego przepisu wynika z tego, że w przypadku, gdy postępowanie zakończone jest postanowieniem – możliwość jego wznowienia jest wyłączona już na podstawie art. 399 (oczywiście za wyjątkiem sytuacji uregulowanej w § 2 tego przepisu). Dlatego też nie miał racji Sąd Apelacyjny, stwierdzając że odrzucenie prawomocnym postanowieniem tego sądu z dnia 19 lipca 2010 r., III AUa .../09, uprzednio wniesionej przez ubezpieczonego skargi o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem z dnia 2 września 2009 r., III AUa .../08, wino skutkować uznaniem, iż zachodził przypadek, o którym mowa w art. 416 § 1 k.p.c. Stanowisko to nie miało jednakże wpływu na wynik sprawy. Trafnie bowiem Sąd Apelacyjny przyjął, że skarga ubezpieczonego nie została oparta na ustawowej podstawie wznowienia, skoro powoływanie się przez niego na istotne pogorszenie stanu jego zdrowia skutkujące całkowitą niezdolnością do pracy, o czym dowiedział się on we wrześniu 2010 r., w żadnym razie nie stanowiło będącej podstawą wznowienia postępowania okoliczności faktycznej istniejącej w sensie obiektywnym już w czasie trwania postępowania zakończonego zaskarżonym wyrokiem, a jedynie ujawnionej w późniejszym czasie. Z kolei co do rzekomo sfalszowanych opinii biegłych Sąd Najwyższy uznaje za konieczne przypomnieć, że w judykaturze jednolicie przyjmuje się, iż wznowienie

postępowania na tej podstawie (należy zresztą podkreślić, że jest ona określona nie w art. 403 § 2 k.p.c., lecz w § 1 tego przepisu) jest możliwe dopiero wtedy, gdy zostało to stwierdzone prawomocnym wyrokiem skazującym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2006 r., IV CZ 102/06, LEX nr 465619, czy też wydane w postępowaniu zainicjowanym poprzednią skargą ubezpieczonego postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., I UZ 157/10).

Słusznie także przyjął Sąd Apelacyjny, że nieoparcie skargi na ustawowej podstawie wznowienia, która ujawniłaby się w terminie nie dłuższym niż trzy miesiące przed wniesieniem obecnie rozpatrywanej skargi, determinowało uznanie, że ów termin należało liczyć od daty wydania prawomocnego wyroku kończącego postępowanie, którego dotyczy skarga, czyli od dnia 2 września 2009 r. Termin ten upłynął natomiast już w grudniu 2009 r. Dlatego też odrzucenie przez Sąd Apelacyjny skargi ubezpieczonego o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem z dnia 2 września 2009 r., III AUa .../08, z powołaniem się na art. 410 § 1 k.p.c. należało uznać za w pełni uzasadnione. Skoro bowiem skarga ta została wniesiona nie tylko z naruszeniem ustawowego terminu, ale również wskazane w tej skardze podstawy prawne wznowienia postępowania w rzeczywistości nie występowały, to zaistniały warunki do zastosowania art. 410 § 1 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 lipca 2005r., IV CO 6/05). Ten sam przepis winien stanowić także podstawę prawną odrzucenia skargi ubezpieczonego odnoszącej się do postępowania zakończonego postanowieniem z dnia 19 lipca 2010 r., III AUa .../09, z tym jednakże zastrzeżeniem, że za przyczynę takiego rozstrzygnięcia powinien zostać uznany fakt, iż skarga w tej części została wniesiona z naruszeniem art. 399 § 1 k.p.c., przez co była niedopuszczalna, gdyż nie dotyczyła postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem, lecz postanowieniem i nie została oparta na podstawie przewidzianej w art. 401¹ k.p.c.

Kierując się wskazanymi wyżej motywami, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że sformułowane w zażaleniu zarzuty naruszenia art. 410 w związku z art. 407 § 1 k.p.c. i art. 403 § 2 k.p.c. nie były usprawiedliwione. Z kolei zarzut naruszenia art. 416 § 1 k.p.c., choć uzasadniony, to jednak z przyczyn wcześniej podniesionych pozostawał bez wpływu na rozstrzygnięcie sprawy. Mając to na uwadze oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., art. 398¹⁰ k.p.c. i art. 397 § 1

k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. Orzeczenie o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu zażaleniowym zostało wydane na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 19 w związku z § 12 ust. 2 i § 13 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.